

مقاله پژوهشی

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در تبیین سبک زندگی قرآنی

بهروز صالحی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۷

چکیده: بیانیه گام دوم نقشه راه ورود انقلاب اسلامی به دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است. انقلاب اسلامی به منظور گسترش فرهنگ ناب محمدی و اجرایی شدن احکام الهی پا به عرصه جهانی گذارد. هدف اصلی آن تجلی نور خدا در جامعه بوده و برای تحقق این هدف راستین، راهی جز بازگشت به سرچشمه هدایت یعنی قرآن نیست. در همین جهت رهبر عظیم‌الشان انقلاب اسلامی بر انس، تدبیر و حفظ ثقل اکبر یعنی قرآن کریم تأکید داشته و شاخصه‌های هدایت این کتاب حکیم را در سخنرانی‌ها و نوشته‌ها نصب العین قرار داده است. بیانیه گام دوم که از معظم له صادر شده، دربردارنده مبانی قرآنی و سبک زندگی به عنوان برنامه و نقشه راه در چارچوب اصول و ارزش‌های اسلامی به شمار می‌آید. پژوهش حاضر در راستای تبیین سبک زندگی قرآنی «بیانیه گام دوم» به رشته تحریر درآمده است و تمام سرفصل‌های هفت‌گانه، راهبردی و ریشه در اهداف هدایت‌گری قرآن کریم دارد. اصول هفت‌گانه علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن و سبک زندگی با بررسی‌های انجام شده دارای مبانی قرآنی، با اصالت و ضمانت اجرایی مطمئن به عنوان دومین گام صعود به قله‌های رفیع عزت و کمال ملت ایران، مسلمانان و مستضعفان جهان به شمار می‌آید.

واژگان اصلی: بیانیه گام دوم، انقلاب اسلامی، مقام معظم رهبری، سبک زندگی. قرآن کریم.

۱ مدرس گروه معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای قزوین و زنجان، ایران. (نویسنده مسئول).

۱. مقدمه

توجه به مسائل اجتماعی، جامعه سازی و تمدن سازی ناشی از جامعیت اسلام است. قرآن حکیم، قیام مردم به عدالت را مهم‌ترین هدف رسالت انبیا و نزول کتب آسمانی و احکام الهی برشمرده است. ملّت‌های فراوانی در طول تاریخ برای رهایی از ظلم و سلطه‌گری تلاش کرده‌اند، اما تاریخ، کارنامه چندان موفق از این تلاش‌ها ارائه نمی‌کند و معدود انقلاب‌های به ظاهر موفق نیز به جز تغییر حکومت‌ها، آرمان‌های خود را در پای منافع قدرت‌های سلطه‌گر و دست نشانندگان داخلی آنها ذبح شده دیده‌اند. اما انقلاب شکوهمند ملّت ایران، بیش از چهل سال پرافتخار را بدون خیانت به اهداف و آرمان‌های خود سپری کرده است و تحت مدیریت ولایت فقیه جامع الشرایط و با هدایت رهبری فرزانه و دانشمند، آماده ورود به مرحله اصلاح ساختارهای درونی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی بر اساس مبانی قرآنی می‌شود. ورود به گام دوم تمدن، قطعاً نقشه راه شفاف، کاربردی و دارای مبنا و اصول متقن می‌طلبد که نگاه نافذ مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، آن عالم و حکیم تربیت یافته مکتب ناب محمدی در منشور «بیانیه گام دوم» به تصویر کشیده است. در این مقاله به بررسی مبانی قرآنی بیانیه گام دوم پرداخته شده است؛ زیرا زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی در مرحله دوم انقلاب می‌شود. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، سند راهبردی و چشم انداز نسل‌های آینده ایران و الهام بخش ملّت‌های مسلمان است. بیانیه‌ای که برآمده از مبانی اسلام ناب محمدی و غایت و تصویر آن رسیدن به تمدن نوین اسلامی جهت اتصال به انقلاب جهانی حضرت بقیه الله الاعظم (ارواحنا فدای) است و نگارنده روشنفکر و فرهیخته آن، طی طریق انقلاب اسلامی را بر مبنای عقلانیت، علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزّت ملی، سبک زندگی اسلامی و اقتصاد مقاومتی ترسیم نموده است. محورها و موضوعات این بیانیه، بر مبنای شناخت ظرفیت‌های انسانی و مادی و بر اساس تجربیات گام اوّل انقلاب مردم مسلمان ایران در محیط ملی، منطقه‌ای و جهانی و با الهام از آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع)، سامان یافته است؛ از این رو ضروری است که پژوهشگران عرصه قرآن و حدیث همّت کرده و مبانی و مستندات ابعاد مختلف این بیانیه را بر مبنای آیات و روایات استخراج نمایند؛ تا چراغ راه آیندگان در عرصه‌های پیش روی انقلاب اسلامی باشد و زمینه‌ساز عملیاتی شدن این بیانیه گردد. در این بیانیه

ضمن اشاره به مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب، مهم‌ترین راهکارها برای رشد و تعالی امت اسلامی ارائه شده است. راهکارها و نصایح ارائه شده توسط مقام معظم رهبری دارای مستندات و ریشه‌های قرآنی هستند که می‌توان این مستندات را در آموزه‌های قرآنی نشان داد. سؤال مطرح شده این است که آیا بیانیه گام دوم انقلاب در تبیین سبک زندگی قرآنی تاثیر گذار بوده است؟ به عبارتی آیا می‌توان گفت: بیانیه گام دوم انقلاب بر سبک زندگی قرآنی مؤثر بوده است؟ اهمیت و ضرورت بررسی برای یافتن پاسخ این سوال باید چنین توضیح داد، «اگر انسان بداند سخنی برخاسته از قرآن و حدیث است با اطمینان بیشتری آن را عملی می‌سازد. (قرائتی، ۱۳۹۹، ۸). مؤید این مطلب فرمایش امام محمدباقر(ص) است که فرمود: «هرگاه از ما جمله‌ای شنیدید مبانی قرآنی آن را از ما پرسید تا بدانید که سخنان ناب ما اهل بیت برخاسته از قرآن است.» (مجلسی، ۱۳۸۶، ج ۴۶، ص ۳۰۳). با توجه به این نکته مهم فرضیه‌ای که این نوشتار برآن تأکید دارد این است که رهبر معظم انقلاب دستیابی به اهداف انقلاب در بیانیه گام دوم را بر اساس سبک زندگی قرآنی بیان نموده است. بر اساس اطلاعات موجود، تاکنون پژوهشی مستقل و اختصاصی درباره بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در تبیین سبک زندگی قرآنی صورت نگرفته است. از مهم‌ترین پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده است می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد.

- ۱- سید محمود مرویان حسینی در مقاله‌ای با عنوان «نگاهی به کلید واژه‌های مهم در بیانیه گام دوم انقلاب» تألیف اسفند ۱۳۹۷ به بررسی بیانیه گام دوم انقلاب می‌پردازد.
- ۲- یدالله حاجی‌زاده در مقاله‌ای با نام «مبانی قرآنی و روایی راهکارهای تحقق تمدن نوین اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب» تألیف ۱۴۰۰ به بررسی بیانیه گام دوم می‌پردازد.
- ۳- مهدی مدرسی قزوینی در کتابی با عنوان «مبانی و مسیر راهبردی تمدن نوین اسلامی» تألیف ۱۴۰۰ به بررسی مبانی و مسیر راهبردی تمدن نوین اسلامی در گام دوم انقلاب اسلامی می‌پردازد، اما به صورت ویژه به موضوع بحث نپرداخته است. از آنجایی که پژوهش حاضر با روش توصیفی- تحلیلی و با تکیه بر قرآن کریم به بررسی اصول هفت‌گانه بیانیه گام دوم می‌پردازد، بدیع می‌باشد.

مفهوم شناسی

۱. مبانی قرآنی

مبانی جمع «مبنا» است که در لغت به معانی چندی از جمله بنیاد (دهخدا و دیگران، ج ۱۲ ص ۱۷۷۵۹). اساس (معین، ج ۳، ص ۳۷۷۷)، شالوده و پایه (انوری و دیگران، ج ۷ ص ۶۵۹۱ و ۶۶۰۳). آمده است. کلمه مبانی به تدریج در استعمال محققان علوم به پیش فرض‌های کلان و اصول موضوعه کلامی و فلسفی و حتی بر دلایل یک نظریه اطلاق شده است؛ نمونه آن اطلاق مبانی بر علوم همچون تفسیر، فقه، حقوق، جامعه شناسی، تاریخ، جغرافیای سیاسی یا استعمال واژه مبنا در نظریه نسبیت انشتین یا نظریه تکامل داروین است که شامل دلائل، مفاهیم اساسی و اصول کلی آن دانش و گاه با توسعه‌ای شامل اصول موضوعه کلامی و فلسفه‌های آنها می‌گردد؛ مثلاً مبانی فلسفی یا کلامی فقه یا مبانی اخلاقی حقوق و غیر آن دو.

۲. بیانیه گام دوم انقلاب

بیانیه گام دوم، از سوی رهبر معظم انقلاب به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب در تاریخ بیست دوم بهمن ۱۳۹۷، صادر شده است و یکی از اهداف مهم آن تلاش در راستای حفظ دستاوردهای انقلاب و استمرار این انقلاب مقدس است. رهبر حکیم انقلاب اسلامی در این بیانیه نکات مهمی را بیان فرمودند که به بخش‌هایی از آن اشاره می‌شود.

- ۱- افزایش چشم‌گیر معنویت؛
- ۲- ارتقاء بینش سیاسی مردم؛
- ۳- تقسیم عادلانه امکانات کشور؛
- ۴- مقاومت در مقابل مستکبران؛
- ۵- توجه ویژه به جوانان و اینکه مسئولیت مهم استمرار و بقای این نظام مقدس که از مسیر کاربردی کردن بیانیه میسر می‌شود برعهده جوانان است؛
- ۶- تأکید به امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده.

اصول هفت‌گانه بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در تبیین سبک زندگی قرآنی

اصل اول: علم و پژوهش

رهبر معظم انقلاب در اولین اصل از بیانیه علاوه بر توانمندی‌هایی علمی بر ضرورت و توجه به علم و پژوهش تأکید کرده‌اند. «ما به سوء استفاده از دانش مانند آنچه غرب کرد توصیه نمی‌کنیم اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه علم در میان خود اصرار می‌ورزیم.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۳۵). علم آموزی آثار و برکات زیادی دارد و به همین جهت بارها مورد تأکید مقام معظم رهبری قرار گرفته است. ایشان به همین مناسبت می‌فرماید: «ما تأکید می‌کنیم روی علم، این تأکید، جدی است؛ تعارف نیست؛ از روی یک احساس کاذب تشریفاتی موسمی نیست؛ بلکه از یک تشخیص عمیق و محاسبه شده برمی‌خیزد.» در قرآن مجید نیز به موضوع دانش توجه ویژه‌ای شده است. در فرهنگ قرآنی یکی از برنامه‌های اصلی پیامبر را تعلیم دانسته است. در اندیشه رهبری مجاهده علمی و تسخیر مرزهای علم، چراغ راه دستیابی به تمدن اسلامی است. به اعتقاد ایشان فردای بدون علم تاریک است و چراغ راه تمدن اسلامی، مجاهده علمی است. علم از دیدگاه ایشان سلطه‌آور است و جامعه صاحب علم را قدرتمند می‌سازد.

«هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ؛ اوست که در میان مردم بی‌سواد، پیامبری از خودشان برانگیخت تا آیات او را بر آنان بخواند و آنان را [از آلودگی‌های فکری و روحی] پاکشان کند و به آنان کتاب و حکمت بیاموزد، و آنان به یقین پیش از این در گمراهی آشکاری بودند.» (جمعه: ۲).

شهید مطهری پس از اشاره به تکرار واژه‌هایی مانند خواندن، قلم و مانند آن در سوره مبارکه علق بیان می‌دارد که عهد قرآن، عهد خواندن، نوشتن، یاد دادن علم و عقل است. (مطهری، بی‌تا، ۱۷۵/۳).

«أَفْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * أَفْرَأَ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ؛ بخوان به نام پروردگارت که آفرید * انسان را از علق آفرید * بخوان و پروردگارت تو کریمترین [کریمان] است * همان کس که به وسیله قلم آموخت * آنچه را که انسان نمی‌دانست [بتدریج به او] آموخت.» (علق: ۵-۱). در کنار آیات، روایاتی وجود دارد که به ارزشمند بودن علم و دانش پرداخته‌اند. پیامبر اکرم ﷺ

فلسفه بعثت را تعلیم بیان کرده‌اند. (قرطبی، بی تا، ۶۰/۱). در روایت دیگری علم به عنوان وسیله دست‌یابی به اقتدار معرفی شده است. (ابن ابی الحدید، ۱۴۰۴: ۳۱۹/۲۰).

اصل دوم: توجه به معنویت و اخلاق

اصل دیگری که در بیانات مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم بیان شده، توصیه به مقوله معنویت و اخلاق به عنوان جهت دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی است. معنویت از منظر مقام معظم رهبری K به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در فرد و جامعه است. اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمندان، راست‌گویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۳۷). رهبری در این زمینه از طرفی حکومت و کارگزاران حکومتی را مسئول دانسته و از آنان می‌خواهد ضمن اینکه خودشان منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند، زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند. (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۳۸). رهبر معظم انقلاب اسلامی تخلق به اخلاق اسلامی را هدف اصلی و امور دیگر را مقدمه برای آن می‌دانند و چنین می‌فرمایند: «فایده اساسی و هدف اصلی این است که انسان‌ها متخلق به اخلاق الله بشوند. تخلق به اخلاق الله مقدمه برای کار دیگر نیست، کارهای دیگر، مقدمه برای تخلق به اخلاق الله است. عدل مقدمه تخلق به اخلاق الله و نورانی شدن انسان‌هاست. حکومت اسلامی و حاکمیت پیامبران برای همین است: «انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۶۸، ص ۳۸۲-حسینی خامنه‌ای ۱۳۹۲/۱۲/۹). بر همین اساس معظم‌له علت اصلی مشکلات را غفلت از امور معنوی و ارزش‌های اخلاقی می‌داند و می‌فرماید: «ما ارزش‌های اخلاقی را برای جوانان ضرورتی می‌دانیم که اهمیت آن بیشتر از علم است و معتقدیم انقلاب ما به خاطر همین ارزش‌ها بوده است.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۶۵/۸/۱۳). در نگاه ایشان عنصر تقوا برآورنده هرآنچه خواهد بود که مرتبط به ساحت معنویت و سطوح مرتبط با آن است. از این‌رو، بر تقوای اجتماعی در کنار تقوای فردی تکیه و تأکید کرده‌اند. (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۷/۱۴). در تبیین مراتب والاتر این نوع ارتباط با خداوند می‌فرمایند: «مجدوب شدن در مقابل لطف الهی» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۲/۱).

مبانی قرآنی اخلاق و معنویت

خداوند بر مؤمنین منت نهاد که در میان آنان پیامبری از جنس خودشان برگزیدند که آیات خدا را بر آنان بخواند و آنها را پاک گرداند. «لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ؛ خدا بر اهل ایمان منت گذاشت که رسولی از خودشان در میان آنان برانگیخت که بر آنها آیات او را تلاوت می‌کند و آنان را پاک می‌گرداند و به آنها علم کتاب (احکام شریعت) و حقایق حکمت می‌آموزد، و همانا پیش از آن در گمراهی آشکار بودند.» (آل عمران: ۱۶۴). پس از ارسال رسولان الهی، قطعاً مظهر فضائل اخلاقی همه پیامبران، رسول گرامی اسلام ﷺ است، و با آمدن او نیکوترین و برجسته‌ترین روحيات اخلاقی جامعه نبوی تبلور یافته و اینگونه جامعه اسلامی شکل گرفته است. از این رو قرآن پیامبر اعظم را دارای خلقی عظیم معرفی کرده است. «وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ؛ و این خلق عظیم را از رحمت خداوند دانسته است.» (قلم، ۶۸). «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ؛ به (برکت) رحمت الهی، در برابر آنان [= مردم] نرم (و مهربان) شدی! و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو، پراکنده می‌شدند. پس آنها را ببخش و برای آنها آمرزش بطلب! و در کارها، با آنان مشورت کن! اما هنگامی که تصمیم گرفتی، (قاطع باش! و) بر خدا توکل کن! زیرا خداوند متوکلان را دوست دارد.» (آل عمران ۳-۱۵۹). رسول خدا(ص) در حدیثی یاری رساندن به یکدیگر در کارهای خیر را از موجبات سلامت، برکت و پیشرفت معرفی کرده است و پیمودن مسیری غیر از این را سبب زوال نعمت‌ها و برکات شمرده است. (طوسی، ۱۳۶۵: ۱۸۱/۶). بر این اساس تأکید بر معنویت و پرهیز از فساد و بداخلاقی در سخنان مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) برگرفته از آموزه‌های دینی است که دست‌یابی به سعادت و پیشرفت، توجّه و کاربست معنویت و اخلاق است.

اصل سوم: تلاش در راستای دست‌یابی به اقتصاد پویا

وقتی در یک کشور، توسعه سازندگی و زیرساخت‌های اقتصادی صحیح و مستحکم بنا می‌شود و وقتی که حرکت سازندگی در کشور به وجود می‌آید، کشور از اعتلای سیاسی، هم در داخل و هم در خارج برخوردار می‌شود. (خسرو پناه و جمعی از پژوهشگران، ۱۳۹۶، ص ۸۵۷). مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم علاوه بر جنبه معنوی به جنبه مادی نیز توجه دارند. ایشان ضمن اشاره به ورود انقلاب اسلامی به دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی مسئله تولید و اقتصاد را بارها مطرح کرده و به عنوان ابزاری در جهت دستیابی به اهداف، مورد توجه قرار داده است. ایشان ضمن اشاره به ظرفیت‌های استفاده نشده طبیعی و انسانی در کشور از ضرورت پیشرفت در بخش تولید و ارتقاء اقتصاد ملی سخن گفته است. (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۳۲-۳۳) «اقتصاد قوی نقطه قوت و عامل مهم سلطه ناپذیری و نفوذ ناپذیری کشور است، ... اقتصاد البته هدف جامعه اسلامی نیست، اما وسیله ایست که بدون آن نمی‌توان به هدف‌ها رسید.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۳۹).

توجه به اقتصاد پویا مبنای قرآنی دارد. در آموزه‌های دینی نیز در کنار توجه به مسائل معنوی به مادیات نیز توجه شده است. از منظر اسلام ورود به ساحت فقر، نزدیک شدن به ساحت کفر تلقی شده است. «كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا؛ نزدیک است که فقر به کفر منجر شود.» (کلینی، ۱۴۰۷هـ.ق، ج ۲، ص ۳۰۷). آیات قرآن کریم نشان می‌دهد کار و تلاش در اسلام از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. براساس آموزه‌های دینی، تنها در سایه سعی و تلاش است که انسان‌ها می‌توانند به خواسته‌های خویش دست یابند. «وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى؛ و (نمی‌داند) اینکه برای آدمی جز آنچه به سعی و عمل خود انجام داده (ثواب و جزایی) نخواهد بود؟» (نجم: ۳۹). اسلام در کنار توصیه به کار و تلاش، رهبانیت و گوشه‌گیری از اجتماع را نهی کرده است و به بهره‌گیری از مواهب مادی سفارش کرده است. «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ؛ بگو: چه کسی زینت‌های خدا را که برای بندگان خود آفریده حرام کرده و از صرف رزق حلال و پاکیزه منع کرده؟ بگو: این نعمت‌ها در دنیا برای اهل ایمان است و خالص اینها (یعنی لذات کامل بدون الم، و نیکوتر از اینها) در آخرت برای آنان خواهد

بود. ما آیات خود را برای اهل دانش چنین مفصل و روشن بیان می‌کنیم.» (اعراف: ۳۲). توجّه به آموزه‌های دینی نشان می‌دهد از مهم‌ترین راه‌های دستیابی به اهداف عالی انقلاب اسلامی در راستای گام دوم در جهت تعالی و پیشرفت نظام مقدس جمهوری اسلامی، کار و تلاش و حرکت و کار جهادی اقتصادی است. شهید مطهری ضمن اشاره به پیدایش رنسانس در اروپا، از تأثیرپذیری کشورهای اروپایی از آموزه‌های اسلامی سخن گفته و تلاش و کوشش را یکی از معارف اسلامی می‌داند که جامعه اروپایی از اسلام وام گرفتند و رنسانس را به وجود آوردند. (مطهری، بی‌تا، ۶۳/۲۱). منظور از اقتصاد، اقتصاد مستحکم و نفوذناپذیر است. «وظیفه‌همه این است که سعی کنیم کشور را مستحکم، غیر قابل نفوذ و غیر قابل تأثیر از سوی دشمن حفظ کنیم و نگاه داریم این یکی از اقتضائات اقتصاد مقاومتی است که ما مطرح کردیم. در اقتصاد مقاومتی یک رکن مهم و اساسی مقاوم بودن اقتصاد است. اقتصاد باید مقاوم باشد، باید بتواند در مقابل آنچه ممکن است در معرض توطئه دشمن قرار بگیرد، مقاومت کند.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۵/۱۶). توجّه به بروز بودن مسئله اقتصاد در دیدگاه مقام معظم رهبری موجب شده یکی از مهم‌ترین سرفصل‌های بیانیه گام دوم توجّه به اقتصاد باشد و ذیل تفسیر آیه مبارکه ۶۰ سوره انفال^۱ می‌فرماید: «قوت اعم است که قوت مادی و معنوی، قوت اقتصادی و نظامی، قوت علمی و اخلاقی، هرچه می‌توانید قوت را زیاد کنید، این کاری است که باید انجام دهیم، البته این کار به عهده خود ماست، یعنی کسانی که باید این کار انجام بدهند ما مسئولان هستیم مردم به تبع ما وارد میدان می‌شوند و کار می‌کنند.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۹/۲/۱۶). «بلکه استقلال اقتصادی در فرهنگ قرآنی مطرح است.

۱. «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۗ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ؛ هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها آماده سازید! و (همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از اینها را، که شما نمی‌شناسید و خدا آنها را می‌شناسد! و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید، بطور کامل به شما بازگردانده می‌شود، و به شما ستم نخواهد شد.» (انفال: ۶۰).

یعنی ملت و کشور، در تلاش اقتصادی، روی پای خود بایستند و به کسی احتیاج نداشته باشند، معنایش این نیست که ملتی که استقلال اقتصادی دارد با هیچ کس در دنیا داد و ستد نمی‌کند، نه، داد و ستد نشانه ضعف نیست، چیزی را خریدن، چیزی را فروختن، معامله کردن، گفتگوی تجاری کردن این‌ها نشانه ضعف نیست. اما باید طوری باشد که یک ملت، اولاً، نیازهای اصلی خودش را بتواند خودش فراهم کند، ثانیاً، در معاملات اقتصادی و مبادلات جهانی وزنه‌ای باشد، نتواند او را به آسانی کنار بگذارند، نتواند او را به آسانی محاصره کنند، نتواند او را به آسانی فرو دهند، و هرچه می‌خواهند به او املا کنند.» (حسینی خامنه‌ای ۱۳۷۲/۲/۱۵). دقت در رهنمودها و بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم و توجه به آنچه در تعالیم اسلامی در مورد تلاش و فعالیت آمده، نشانگر آن است که، تأکید بر سعی و کوشش در جهت دستیابی به اقتصادی فعال و پویا با تکیه بر تلاش و مجاهدت برگرفته از آموزه‌ها و معارف اسلامی است که کار را جهاد و کارگر را مجاهد فی سبیل الله دانسته است.

اصل چهارم: عدالت و مبارزه با فساد

یکی دیگر از اصول بیان شده در بیانیه گام دوم را رهبر معظم انقلاب اسلامی در جهت رسیدن به اهداف عالی انقلاب اسلامی، مبارزه با فساد و رعایت عدالت معرفی می‌کند. از نگاه ایشان از مهم‌ترین اهداف بعثت پیامبران عدالت و دادگری است. گرچه دستیابی به کمال عدالت جز در زمامداری ولی عصر^۷ ممکن نخواهد بود، اما به صورت نسبی در همه‌جا و در همه وقت ممکن و تکلیفی بر عهده همه، به‌ویژه حکمرانان است. (حسینی خامنه‌ای: ۱۳۹۷: ۴۳). عدالت و دادگری مطلبی است که قرآن کریم بارها بر آن تأکید نموده است. «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۗ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ؛ همانا خدا (خلق را) فرمان به عدل و احسان می‌دهد و به بذل و عطاء خویشاوندان امر می‌کند و از افعال زشت و منکر و ظلم نهی می‌کند و به شما پند می‌دهد، باشد که موعظه خدا را بپذیرید.» (نحل: ۹۰).

«وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ۗ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ؛ و این است راه راست من، از آن پیروی کنید و از راه‌های دیگر

که موجب تفرقه شما از راه اوست متابعت نکنید. این است سفارش خدا به شما، شاید پرهیزکار شوید.» (انعام: ۱۵۳).

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ۗ اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ؛ ای اهل ایمان، برای خدا پایدار و استوار بوده و به عدالت و راستی و درستی گواه باشید، و البته شما را نباید عداوت گروهی بر آن دارد که از راه عدل بیرون روید، عدالت کنید که به تقوا نزدیکتر (از هر عمل) است، و از خدا بترسید، که البته خدا به هر چه می‌کنید آگاه است.» (مائده: ۸). عدالت خواهی شعاری است که پیامبران در راه تحقق آن تلاش کرده‌اند. «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۗ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ؛ همانا ما پیامبران خود را با ادله و معجزات فرستادیم و با ایشان کتاب و میزان عدل نازل کردیم تا مردم به راستی و عدالت گرایند، و آهن (و دیگر فلزات) را که در آن هم سختی (جنگ و کارزار) و هم منافع بسیار بر مردم است (نیز برای حفظ عدالت) آفریدیم، و تا معلوم شود که خدا و رسولش را با ایمان قلبی که یاری خواهد کرد؟ که خدا بسیار قوی و مقتدر است.» (حدید: ۲۵). توجه مقام معظم رهبری بر موضوع عدالت و پرهیز از فساد با تکیه بر مبانی قرآنی است که خود نیز بر این نکته تأکید می‌فرماید: «عده‌ای به خطا تصور می‌کنند که این مفاهیم رایج مثل عدالت اجتماعی ... از غرب به عالم اسلام آمده است، یا متفکرین اسلامی اینها را از غربی‌ها یاد گرفته‌اند این کاملاً اشتباه است ...» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۹).

اصل پنجم: استقلال و آزادی

حفظ استقلال و آزادی از دیگر اصول مورد تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم در جهت وصول به تعالی و ترقی نظام جمهوری اسلامی و رسیدن به آرمان شهر و زمینه‌سازی ظهور حضرت ولی عصر(عج ...) عنوان شده است. «استقلال یعنی ملت و دولت ایران دیگر مجبور نیستند تحمل قدرت‌های بیگانه را قبول کنند، بیگانگان هرچه خواستند، برطبق میل آنها انجام شود، اگر آنها مصالح کشور را قربانی

کردند دولت دم نزنند، اگر به منابع ملی کشور تجاوز و تعرض و تجاوز کردند، کسی از ملت هم مخالفت کرد، دولت توی سرش بزند! این وضعی بود که در دوران پهلوی خود ما با پوست و گوشت و جسم و جان خود آن را لمس کردیم. انقلاب آمد ملت و کشور و دولت را مستقل کرد. امروز هیچ قدرتی در دنیا نمی‌تواند در مسائل کشور ما اعمال نفوذ و ما را مجبور به کاری کند.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۱۱/۲۴). سند قرآنی گفتار معظم‌له آیه ۱۴۱ سوره نساء است: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (نساء: ۱۴۱). هرگز خداوند برای کافران راه تسلط بر اهل ایمان را باز نگذاشته است» خداوند کمترین سلطه‌ای را برای کافران بر مؤمنان تشریح نکرده و هرگونه پیمان فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... را که موجب سلطه کافران و وابستگی مسلمانان گردد حرام و باطل شمرده است. (بجنوردی، ج ۱، ص ۱۸۹ و ۱۹۰) (ص ۳۲۵-۳۲۹).

سبیل در لغت به معنای «راه» (راغب اصفهانی، ۱۴۱۷ق، ص ۲۲۳). و در این آیه به معنای نصر، حجّت در دنیا، حجّت در آخرت، سلطه اعتباری و سلطه خارجی دانسته شده است. (بجنوردی، ج ۱، ص ۱۸۹ و ۱۹۰). آیه نفی سبیل بیانگر دو جنبه ایجابی و سلبی است: جنبه ایجابی آن بیانگر وظیفه جامعه اسلامی و حاکمان آن در حفظ استقلال و از میان برداشتن زمینه‌های وابستگی است و جنبه سلبی آن ناظر به نفی سلطه بیگانگان بر سرنوشت سیاسی اجتماعی مسلمانان است. (بجنوردی، ۱۳۷۷، ج ۱، ص ۱۹۰). (شکوری، ۱۳۷۷، صص ۳۸۵-۴۰۰). بر اساس مفاد حرف نفی «لن» که به معنای نفی ابد است کافران هیچ‌گاه در هیچ زمینه‌ای شرعاً نمی‌توانند بر مسلمانان مسلط شوند و نفی سبیل بر همه روابط خارجی در زمینه‌های گوناگون فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و نظامی حاکمیت دارد و همه روابط باید بر این پایه استوار باشد و با آن ارزیابی گردد. این همان حفظ استقلال است که مورد تأکید رهبر معظم و از اصول بیانیه گام دوم است. استقلال از نگاه مقام معظم رهبری، یعنی آزادی ملت و نظام اسلامی از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر و آزادی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است. (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۴۵). در تعالیم و معارف دینی از جمله مطالب و معارف ارزشمند، استقلال و تکیه بر نیروهای داخلی است. دین اسلام ضمن اینکه از جنبه فردی از همگان می‌خواهد تلاش کنند کمتر دست ایشان به

سوی این و آن دراز شود و بیشتر از دست‌رنج خویش بهره گیرند، از جامعه اسلامی و حاکمیت نیز انتظار دارد همه تلاش خویش را در جهت کسب استقلال به کار گیرد. قرآن کریم به مسلمانان دستور می‌دهد برای مقابله با دشمنان همه توان خویش را به کار گیرند و هرچه اسباب و وسایل نیاز است، فراهم سازند. «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ؛ و در برابر آنها آنچه توانستید از نیرو و اسبان بسته و آماده شده، آماده سازید که بدین وسیله دشمن خدا و دشمن خود و دشمنان دیگری را غیر آنها که شما آنها را نمی‌شناسید، خداوند آنها را می‌شناسد، بترسانید. و هر چیزی که در راه خدا انفاق کنید (در روز جزا) به طور کامل به شما داده خواهد شد و بر شما هرگز ستم نمی‌رود (از حقتان کاسته نمی‌شود).» (انفال: ۶۰).

اصل ششم: اصل عزت اسلامی، روابط خارجی و مرزبندی با دشمن

اصل ششم از اصول هفت گانه در سه محور عزت اسلامی، التزام به پیمان‌های بین‌المللی خلاصه شده، در ذیل بیان می‌شود.

محور یکم: عزت اسلامی

بر اساس مبانی قرآنی، روابط با غیرمسلمانان نباید عزت مسلمانان و جامعه اسلامی را خدشه‌دار کند. زیرا اسلام و مسلمانان همواره می‌بایست در برتری قرار داشته باشند. «الإسلام يعلو ولا يعلى عليه» (قرطبی، ۱۴۰۵ق، ج ۹، ص ۱۳۵؛ بخاری، ۱۴۰۱ق، ج ۲، ص ۹۶). در آیات متعددی از قرآن نسبت به عزت مسلمانان و جامعه اسلامی، تأکید شده است. در یک‌جا اسلام به عنوان کلمه پایدار و باقی برای همه نسل‌ها معرفی شده است. «و جعلها كلمة باقية في عقبه» (زخرف: ۲۸). و در بعضی دیگر از آیات، کلمه الله در بلندا و کلمه کفر در زیر قرار داده شده است. «و جعل كلمة الذين كفروا السفلى وكلمة الله هي العليا» (توبه: ۴۰). چنان‌که در بعضی دیگر از آیات، ضمن اینکه مسلمانان را توصیه به عدم سستی در برابر کفار نموده، آنها را به شرط حفظ ایمان، از همه انسان‌ها

برتر معرفی کرده است. «ولا تهنوا ولا تحزنوا وأتتم الاعلون إن كنتم مؤمنين» (آل عمران: ۱۳۹).

محور دوم: التزام به پیمان‌های بین‌المللی

التزام به پیمان‌های بین‌المللی از اصول قطعی در جامعه اسلامی است. در آیات قرآن اگرچه التزام و پای‌بندی به تعهدات، به شکل مطلق و عام بیان شده است، یعنی خصوص پیمان‌های بین‌المللی مورد تصریح قرار نگرفته است، اما تردیدی نیست که عمومیت آیات قرآن، شامل هر یک از پیمان‌های جزئی و معاهدات بین‌المللی می‌گردد. زیرا هیچ‌گاه نمی‌توان دلالت آیاتی نظیر «أوفوا بالعقود» (مائده: ۱). «ولا تنقضوا الأیمان بعد توكيدها» (نحل: ۹۱). «وَأوفوا بالعهد إن العهد كان مسئولاً» (اسراء: ۳۴). را محدود به تعهدات جزئی و داخلی نمود. بنابراین جامعه اسلامی زمانی تحقق می‌یابد که در آن، این اصول در مسائل بین‌المللی، رعایت گردد. اکنون مواجهه جمهوری اسلامی ایران با جهان غرب، همچون مواجهه اسلام با کفر است و در سیاست خارجی باید دقت نمود که هیچ‌یک از اصول، به ویژه اصل عزت اسلامی زیر پا گذاشته نشود.

محور سوم: مرزبندی با دشمن

خوشبختانه یکی از دستاوردهای مهم انقلاب اسلامی، هوشیاری ملت در روابط خارجی و ارتقاء آنها در فهم مسائل بین‌الملل است. لذا رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم، ضمن توجه به این دستاورد بزرگ، تأکید می‌کند که فهم مسائل بین‌المللی در میان مردم، موجب آن شده که تحلیل‌های سیاست خارجی، از انحصار طبقه عزت‌گزیده‌ای به نام روشنفکر، خارج شود. «... بینش سیاسی آحاد مردم و نگاه آنان به مسائل بین‌المللی را به گونه شگفت‌آوری ارتقاء داد. تحلیل سیاسی و فهم مسائل بین‌المللی در موضوعاتی همچون جنایات غرب به خصوص آمریکا، مسئله فلسطین و ظلم تاریخی به ملت آن، مسئله جنگ‌افروزی‌ها و رذالت‌ها و دخالت‌های قدرت‌های قلدر در امور ملت‌ها و امثال آن را از انحصار طبقه محدود و عزت‌گزیده‌ای به نام روشنفکر، بیرون آورد». (حسینی خامنه‌ای ۱۴۹۷، ص ۹۲). به همین دلیل در بیانیه گام دوم، موضوع عزت ملی و روابط بین‌المللی به عنوان یکی از سرفصل‌های اساسی در کنار شاخصه‌های دیگر و در جهت ترقی و تعالی جوامع اسلامی، مورد عنایت رهبر فرزانه انقلاب قرار می‌گیرد.

اصل هفتم: سبک زندگی

اصل تأثیر متقابل رفتارها، باورها و گرایش‌ها یکی از اصول تربیتی در نظام فکری رهبر معظم انقلاب است. بر این اساس، تعلقات و تلقی‌ات انسان از رفتارهای خوب و بد او اثر می‌پذیرد. «کار اگر بد باشد، ... روی دل ما اثر می‌گذارد، روی اخلاق ما اثر می‌گذارد، گاهی روی برداشت‌ها و تلقی‌های ما اثر می‌گذارد. دلبستگی که پیدا می‌کنیم، این دلبستگی روی ذهنیات ما اثر می‌گذارد.» (حسینی خامنه‌ای: ۳ تیرماه ۱۳۸۸). «در باب عمل خوب هم همین اصل وجود دارد. چنانکه ایمان «انسان را می‌کشاند و به عمل صالح دلالت می‌کند ... عمل صالح هم انسان را به ایمان دلالت می‌کند. یعنی یک تأثیر و تأثر متقابل وجود دارد.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۳). «این اصل ما را به یک راهبرد مهم می‌رساند و آن اینکه اصلاح و تغییر تمایلات و اندیشه‌ها می‌تواند بواسطه همین رفتارهای ظاهری صورت بگیرد؛ پس باید مراقب عمل جامعه و سبک زندگی جامعه بود. تأثیر عمل بر باور، قطعی و اجتناب‌ناپذیر است: «عمل بد، به تغییر باورها منتهی می‌شود.» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۰). البته در منظومه‌ی فکری، آیت الله خامنه‌ای آنچه می‌تواند «ماده خام» وجود انسان را به «شکل‌های برتر» تبدیل بکند، پیوسته بودن عمل است. (خسرو پناه، ۱۳۹۶، ۳۸۳). و همین پیوسته بودن عمل است که می‌تواند ادراک و آگاهی را به ایمان که همان باور قلبی است تبدیل کند. (امام خمینی) از نگاه قرآن نیز رفتار بد می‌تواند باور را به وجود آورده، تحت تأثیر قرار داده، متحول کند.

«ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أَصَاؤُا السُّوَاىِٕ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَ كَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِؤْنَ» (روم: ۱۰). همین اصل در سبک زندگی نیز جاری است. در سبک زندگی دینی، تداوم عمل با معرفت دینی توأم است. «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ» (فاطر: ۱۰). در این آیه، منظور از کلام طیب همان عقاید حق است. علامه طباطبایی با عنایت به عبارت «الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ»، معتقد است به میزانی که عمل مکرر شود، اعتقاد راسخ‌تر، روشن‌تر و در تأثیرش قوی‌تر می‌گردد (طباطبایی، ۱۴۱۷ج ۱۷ص ۲۳). بر این اساس، سبک زندگی به عنوان راهبردی برای تغییر

نگرش‌ها و باورها مطرح است. ترویج دهندگان سبک زندگی غربی تحت عناوینی مانند «تحول شخصیت ایرانی»، هدف خود به صراحت بیان کرده‌اند. آنان با هدف پیوستن به جهانی شدن، در تلاشند تا مسیر انقلاب را تغییر دهند. آنها اعتقاد دارند برای اصلاح حاکمیت باید باورها را تغییر داد و برای تغییر باورها باید سبک زندگی غربی را جایگزین سبک زندگی دینی کرد. در این صورت خواست مردم با خواست انقلاب متفاوت می‌شود و در نتیجه انقلاب اسلامی تابع خواست جامعه تغییر مسیر خواهد داد. واقعیت این است که دشمن فهمیده که راه اثرگذاری بر باورهای مردم، تغییر نظم رفتاری ظاهری و به اصطلاح تغییر سبک زندگی است. تدوین اسناد بین‌المللی همچون سند آموزش ۲۰۳۰ و تولیدات و تبلیغات بی‌شمار رسانه‌ای را می‌توان در همین چهارچوب تحلیل کرد. با پیروزی انقلاب اسلامی، رهبر معظم انقلاب با توجه به عبرت‌های تاریخ اسلام، نسبت به تداوم انقلاب توجه خاصی کردند. انقلاب اسلامی در ساحت ایجاد خود، همچنان که از اسلام منشأ یافته است، در عین حال متکی به مردم بوده و از آنجا که عامل بقای آن همان عامل ایجاد کننده آن خواهد بود، (حسینی خامنه‌ای، ۲۹ دی‌ماه ۱۳۸۸). لذا برخورداری مردم از سبک زندگی دینی و رواج ارزش‌های اخلاقی اسلام در جامعه به نحوی که ارزش‌های اصلی جامعه محسوب شود، یکی از ارکان تداوم انقلاب اسلامی است. (آیت‌الله خامنه‌ای، ۲۶ مهر ۱۳۶۸). در این میان، سبک زندگی در ارتباط با جوانان از اهمیت مضاعفی برخوردار است. چه آنکه «پیشران حرکت انقلاب، جوان‌ها هستند. (حسینی خامنه‌ای، سوم آذر ۱۳۹۵). ورود به وادی دینداری در اندیشه مقام معظم رهبری از طریق معرفت ایمانی امکان‌پذیر و کفایت‌کننده است و این نوع معرفت از معرفت استدلالی کاراتر است. به همین دلیل «وقتی که ابوذر مسلمان شد، پیامبر اسلام نرفته بود برهان نظم و برهان خلف و برهان علت اولی را برای او بیان کند و بگوید به این دلیل خدایی هست و خدا یکی است و این بت‌ها خدا نیستند. نخیر؛ با آن بیان پُر جاذبه خودش، ایمانی را در دل ابوذر انداخته بود. می‌دانید، آن بیانی که بر اثر نورانیت ایمان در دل انسان به وجود می‌آید چقدر ارزشمند است؛ تحقق چنین معرفت ایمانی که ظرف آن دل انسان است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۶۸، ۱۰۳). و این می‌تواند از راه‌های مختلفی صورت بگیرد؛ یعنی «چه آن را پدر و مادر به انسان بدهند، چه یک بزرگتر

دیگر، چه یک حادثه که گاهی آن ایمان ناب را به انسان می‌بخشد»، در هر صورت، «معرفت ایمانی برای انسان، خیلی بیشتر به کار می‌آید، تا استدلال (همان) البته اهمیت و کارکرد معرفت استدلالی نفی نمی‌شود. معرفت استدلالی به لحاظ استحکام ایمان و مقابله با شبهات و وسوسه‌ها و خاصیت تردید زدایی‌اش هم لازم است. (همان) دقت در قرآن کریم، همین معنا را تأیید می‌کند.» **«إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتِلَافِمْ فِي الْمِيعَادِ وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَن بَيْنِهِ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَن بَيْنِهِ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ»** (انفال: ۴۲). اگر منظور از هلاکت و حیات یافتن را همان گراییدن به کفر و پذیرش ایمان بدانیم آنچه در پذیرش دین و ورود به وادی دینداری معیار و حجت است، «بینه» است. بینه به معنای دلالت و راهنمایی آشکار است؛ و هر آنچه که موجب آشکار شدن حق از باطل گردد (محمدتقی مدرس، من هدی الفران، ج ۴، ص ۶۵). و بوسیله آن بتوان به آسانی و بدون مشقت به حق آگاهی پیدا کرد، بینه نامیده می‌شود. (طباطبایی، ج ۷، ص ۱۱۴). این بینه منحصر به براهین مشهور کلامی و فلسفی نیست، مشاهده یک کرامت و اعجاز از اولیاء الله (طه: ۲۲). یا دریافت فطری (روم: ۳۰). یا مشاهده حادثه غلبه غیر عادی سپاه اسلام بر سپاه دشمن (انفال ۴۲). و یا حتی مشاهده تحقق وعده‌ای از وعده‌های الهی (احزاب: ۲۲). نیز مصادیق بینه هستند. بر این اساس اصل تحقق انقلاب اسلامی یا پیروزی در هشت سال دفاع مقدس، خود مصادیق و مظاهری از بینات الهی هستند. واژه «سبک» مترادف واژه «سیره» در زبان عرب است. واژه سیره بر نوع عمل دلالت دارد نه بر نفس عمل و اهل لغت آن را همان طریقه، هیئت، رفتار و روش و حالتی دانسته‌اند که انسان بر آن حالت باشد. (طریحی، ۱۳۷۵). شهید مطهری نیز «سیره» را نوع و سبک رفتار دانسته است. (مطهری، ۱۳۸۹، صص ۴۵ و ۴۶). حضرت آیت‌الله خامنه‌ای آنجایی که سخن از سبک زندگی به میان آورده‌اند، هم‌ردیف آن واژه‌های «روش زندگی» و «عادات زندگی» را نیز به کار برده‌اند. (حسینی خامنه‌ای، ۱۴ دی‌ماه ۱۳۹۴ و ۲۳ مهر ۱۳۹۱). که می‌تواند حکایت از دلالت سبک زندگی بر رفتارهایی داشته باشد که به عادت یک فرد یا جامعه تبدیل شده‌اند و از آنجا که رهبر انقلاب در توضیح سبک

زندگی، از واژه «چگونگیِ مَشیِ زندگی» (۲۲مهر، ۱۳۹۵). استفاده نموده‌اند، دانسته می‌شود که اساساً سبک زندگی، نه بر نفس عمل و رفتار، بلکه بر کیفیت، شیوه و چگونگی رفتارها دلالت دارد. بر این اساس در سبک زندگی، چگونگی آن دسته از رفتارهای فردی و اجتماعی مورد نظر است که برای انسان به یک عادت یا حالت پایا تبدیل شده باشند و از نوعی تداوم برخوردار باشند.

نتیجه گیری:

بیانیه گام دوم انقلاب که در چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی توسط رهبری نظام اسلامی صادر شده یکی از راهبردی‌ترین نقشه راه ترسیم شده توسط مقام معظم رهبری است که بدون تردید عمل به آن می‌تواند مسیر دستیابی به اهداف انقلاب اسلامی را بسیار هموار سازد؛ چرا که ایشان به عنوان یکی از آگاه‌ترین اندیشمندان مسلمان در عصر حاضر، به جهت عمق آشنایی با تعالیم دینی راهکارهای ارزنده‌ای را ارائه کرده است که ریشه در معارف قرآنی دارد. مواردی چون توجه به علم و پژوهش، توجه به معنویت و اخلاق، تلاش در راستای دستیابی به اقتصادی پویا، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی و حفظ عزت، توصیه‌هایی هستند که معظم‌له جهت نیل به آرمان بلند نظام اسلامی مطرح کرده است. اصول مطرح شده در نگاهی به آموزه‌های قرآنی برای سبک زندگی مورد واکاوی قرار گرفت. آنچه مشهود است تمامی این اصول دارای مبانی قرآنی بوده، گام دوم، گام تعالی و تمدن‌ساز بر اساس متون دینی است. مهم‌ترین یافته این پژوهش صبغه الهی داشتن سرفصل‌ها است؛ الگویی کاملاً قرآنی و برگرفته از فرهنگ تمدن‌ساز قرآن کریم، در راستای نیل به اهداف متعالی اسلام ناب محمدی(ص) مورد بررسی قرار گرفته و در این مقاله همانطوریکه اشاره گردید بیانیه «گام دوم انقلاب» نشانگر روحیه خود باتوری برای ملت ایران است. در این پیام و بیانیه نورانی، این گونه خلاصه شد که «توانستیم»، «می‌شود» و «خوتیم توانست». و برای پیشرفت هرچه بهتر باید انقلابی تر بمانیم و انقلابی تر عمل کنیم.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. ابن ابی الحدید، عزالدین ابو حامد. (۱۴۰۴). شرح نهج البلاغه. قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی.
۳. _____، _____، النخصال. (تصحیح، ع، غفاری). (۱۳۶۲). چاپ اول. قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین.
۴. _____، _____، من لایحضره الفقیه. (تصحیح، ع، غفاری). (۱۴۱۳). چاپ دوم. دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۵. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی. (۱۴۰۴). تحف العقول. (تصحیح، ع، غفاری). چاپ دوم، قم، جامعه مدرسین.
۶. انوری، حسن. (۱۳۸۱). فرهنگ بزرگ سخن. تهران.
۷. بجنوردی، حسن. (۱۳۷۷). القواعد الفقهیه. چاپ اول. قم: الهادی.
۸. بخاری، محمد بن اسماعیل. (۱۳۶۰). صحیح بخاری. استانبول: مکتبه الاسلامیه.
۹. هرانی، مجتبی. (۱۳۹۲). ادب الهی. چاپ اول. تهران: موسسه فرهنگی پژوهشی مصابیح الهدی.
۱۰. حر عاملی، محمد بن حسن. (۱۱۰۴). وسائل الشیعه. چاپ اول. قم: مؤسسه آل البیت (ص).
۱۱. حسینی خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۶۸). طرح کلی اندیشه اسلامی. چاپ ۱۳. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۱۲. خسروپناه، عبدالحسین. (۱۳۹۶). منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای (نظام بینشی، منشی و کنشی). چاپ سوم. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۳. خمینی، روح الله. (۱۳۹۲). شرح حدیث جنود عقل و جهل. چاپ ۱۵. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۱۴. دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۳). لغت نامه. تهران: موسسه لغت نامه دانشگاه تهران.
۱۵. راجی، محمدحسین؛ خاتمی، سیدمحمدرضا. (۱۳۹۸). گام تمدن ساز بسط بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با تکیه بر اسناد بین المللی. قم: دفتر نشر معارف.

۱۶. راغب، حسین. (۱۴۱۷). *مفردات الفاظ القرآن*. (تحقیق، صفوان عدنان داوودی). چاپ اول. دمشق: دارالقلم.
۱۷. شکوری، ابوالفضل. (۱۳۷۷). *فقه سیاسی اسلام*. چاپ دوم. قم: بوستان کتاب.
۱۸. طباطبایی، محمد حسین. (۱۴۱۷). *المیزان فی تفسیر القرآن*. بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات.
۱۹. طوسی، محمدبن حسن. (۱۴۰۷). *تهذیب الأحکام*. (تحقیق، خراسان حسن الموسوی). چاپ چهارم. تهران: دارالکتب الإسلامیه.
۲۰. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق. (۱۴۰۷). *الکافی*. (محقق / مصحح: ع غفاری، م آخوندی). چاپ چهارم. تهران: دارالکتب الإسلامیه.
۲۱. قرائتی، محسن. (۱۳۹۸). *مبانی قرآنی گام دوم - بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی*. چاپ چهارم. تهران: انتشارات ستاد اقامه نماز.
۲۲. قرطبی، ابوعمریوسف بن عبدالبر. (بی تا). *جامع بیان العلم و فضلہ*. بیروت: دارالفکر.
۲۳. مجلسی، محمدباقر. (بی تا). *بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار*. چاپ چهارم. بی جا. دارالکتب الاسلامیه.
۲۴. مطهری، مرتضی. (بی تا). *مجموعه آثار*. تهران: صدرا.
۲۵. معین، محمد. (۱۳۷۵). *فرهنگ فارسی*. تهران: امیر کبیر.